

INUIT ATAQATIGIIT

Inatsisartuni

UKA 2018/153
12.11.18.
Peter Olsen

Apeqquteqaat aallaavigalugu Inatsisartuni oqallisissatut siunnersuut, nunatsinni sulisussaaleqisalerneq anigorniarnissaa qanoq iliorluta aqqissavarput?

(Inatsisartuni ilaasortaq Múte Bourup Egede, Inuit Ataqatigiit)

Qanorluunniit ittumik qalipaateqaralarutta, qaamasunik nujaqaralaruttalluunniit, taartunik iseqa-raluaruttaluunniit, mikisunnguugutta angisoorsuugalaruttaluunniit, tamatta kissalaartumik uumma-teqarnerput tunngavigalugu, tunngaviummik pisariaqartitavut nunarsuarmi sumiikkalaruttaluunniit assigiipput;

Isumassorneqarnissamik, perorsarneqarnissamik, asaneqarnissamik, nerisassaqarnissamik, toqqissi-simanartumik angerlarsimaffeqarnissamik, inuussutissarsiuteqartariaqarnermillu pisariaqartitsiner-put tamatta pissutigalugu.

Pisariaqartitagullu tamaasa pissarsiarisinnaagalarutsigit, tamanna qanoq nuannertigissagaluarnerpa sunalu tamarmi pitsaallinnaqqajaqaaq? Kissaatigilluinnatqissaagaarpullu malillugu, nuannaarluta pilluarluta inuusinnaassagaluarput. Taamaattoqarsinnaagalarpat inuuneq qanoq nuannertigissagaluarnerpa?

Nunatsinni, maani immitsinnut qiviarutta, qujanarluinnartumik amerlanerpaartatta kissaatigissamittut inuuneqarnerat takuneqarsinnaavoq, tamanna pitsaasuvoq, peqqinnarpoq nuannersuullunilu.

Ilaqutariippassuaqarpoq nunatsinni ingerlalluartunik, tamanna nuannerpoq tulluusimaarnarlunilu. Piffissaq manna iluatsillugu Inuit Ataqatigiinniit ilaqutariit ingerlalluartut qutsavigerusuppavut, naammagittarlutik, piumassuseqarlutik, akisussaassuseqarlualutillu inuiaqatigiit akornanni namma-qataallutillu suleqataallualutillu kivitseqataalluarnerat pissutigalugu.

Ajoraluartumilli nunat allat assigalugit nunatsinni suna tamarmi qillariinnartut ingerlanngilaq.

Naak kisitsitigut suliffissaaleqinerup appariartuinnarsimaneranik takussutissaqaralaruortoq, naallu suliffissaaleqisut ikiliartulersimanerat nuannaarutissaalluaralaruortoq, taamaattoq soorlu siunnersu-uteqartup Múte B. Egedep siunnersuummi eqqaagaa; nunatsinni suliffissaaleqisut 2135-iupput.

Suliffissaaleqisoq ataasinnannguugaluarpalluunniit, suliffissaaleqisut ataatsimik amerlavallaartut Inuit Ataqatigiinnit isumaqarpugut. Suliffissaaleqisullu 2135-ummata taamaamat suliffissaaleqinerup nungutinniarneqarnissaanut tunngatillugu suliassarpaassuarnik ulikkaarpugut.

Suliffissaaleqinermik akiuniassagutta, taava suliffissaaleqineq sumik tunngaveqarnerseq paasilluaqqaartariaqarpoq, suliffissaaleqineq eqqortumik akiorniassagutsigu.

Soorlu nakorsap napparsimasoq katsorsarniaraangamiuk sumik nappaateqarnerseq paasiniaaqqartoq, nappaataasoq eqqortumik katsorsarsinnaajumallugu. Nappaataasup eqqartumik sunaassuserneqarnissaa pingaarluinnaqqissaarpoq, kukkusumik katsorsaasoqannginnissaa pinaveersaartikkumallugu.

Taamaattumik suliffissaaleqinermik akiuniarnitsinni suliffissaaleqineq sumit aallaaveqarnerseq, ilisimassallugu, misissussallugulu aamma pingaarluinnaqqissaarpoq.

Ullumikkullu ilisimasavut imaapput; ilinniartitsisussaaleqisoqarpoq, meeqqerisussaaleqineqarpoq, nakorsassaaleqivugut, kigutilerisussaaleqivugut, uagutsitut oqalussinnaasunik allaffissuarni sumi tamaani pisortassaaleqivugut, allaat aalisarnerup silarsuaani aasaanerani ulapaarfiuleruttorfiup nalaani sulisussaaleqinerujussuaq takkuttarpoq, allaat nunatta avataaniit tikisitsisariaqalertarsimal-luta.

Imaappoq naatsumik oqaatigissagaanni, suliffissaaleqineq imaangilaq suliffissaqannginnermik tunngaveqartoq, suliffissaqaraluarpoq, suliffissaaleqinerli annerpaamik tunngaveqarpoq ilinniarsiman-ngissusermik.

Soorlu aamma siunnersuuteqarpoq nammineerluni oqaatigivaa suliffissaaleqisut akornannit 45 %-i inuusuttuupput 18-niit 34-it tungaannut ukioqartuusut. Taakkunanga tamangajalluinnarmik ilinniarsimasuunngillat, amerlanerpaallu meeqqat atuarfiannilluunniit nammassinninnikuusimannngillat.

Imaappoq suliffissaaleqineq sumik tunngaveqarnerseq ilisimallualersimavarput; "nappaat" suussusersineqarpoq, tassalu ilinniarsimanngissuseq. "Nappaatasulli" iluani aamma allanik suli "nappaateerarpassuarnik ulikkaartoq ilisimallualereerparput, soorlu; Ilatsiinnartunngorsimaneq, ikiaroorajuttunngorsimaneq, imerajuttunngorsimaneq, atornerlugaasimaneq, naatsumik oqaatigalugu, inuttut isumaginnikkullu unammilligassarpassuarnik allanik aamma sorsutassaqalersimalluta,

Imaappoq; Suliffissaqaraluarpoq, kisianni suliffissaaleqisut ilaat ingerlaannaq sulilernissaminnut ima piareersimanngitsigipput immaqa allaat soorlu Múte B. Egedep oqarneratuut suliffissaaleqisut allattorsimaffianni allaqqasariaqanngikkaluarlutik. Tassami suliffissaqaraluarpoq, kisianni suliffissaaleqisup suliffissaq taanna tigusinnaanngilaa, inuttut peqquteqartumik sulisinnaannginnini pissutigalugu.

Allanguinissatsinnut piffissanngorpoq; Eqqugaasimasutut misigisimajunnaarluta akisussaaffimmik tiguisariaqalerpugut. Meerartatta amerlanerpaartaasa ilinniarsimasunngortinneqarnissaat angussagutsigu, taava siusissukkut iliuuseqarnissaq aallartittariaqarpoq; Angerlarsimaffimmiit, meeqqerivinniit, atuarfennut ilinniartoqarfinnullu. Meeraq qitiutillugu angajoqqaajusugut meeqqeriviit atuarfeqarfiillu qanimut suleqatigilluinnarlugit meerartattatta angusaqarluarnissaat suleqatigiissutigisariaqalerparput. Atuartitaanerup ilinniartitaanerullu iluani annertuumik suliasaqarpugut kivitassaqarlutalu.

Allagartartaarneq pingaarpoq, kisianni aamma puiussanngilarput inuusuttorpassuaqarmat allagartaqanngikkaluarlugit inuttut allatut assarsorsinnaanerup iluani piginnanilippassuarnik. Inuusuttut tamakku allagartaqanngikkaluartut pi-ginnaasaqarluartulli atorluarnerunissaat pikkoriffigineru-sariaqarparput.

Taamaattumik aamma pingaarpoq pisariaqarlunilu, Inuussutissarsiutinik aallartitsiniaanermi, suliffisaqartitsiniarnikkullu kikkunnik tamamik inissaqartitsissumik, kikkunnillu tamanik peqataatitsisumik inatsiseqarnissarput sinaakkusiinissarpullu.

Assersuutissatsialassuartut taasinnaavarput ippassaani maani inersuarmi eqqartorsimasatta siunnersuutigisimasattalu ilaat tassaasoq:

Naalakkersuisut suliffeqarfittut innuttaasunik tapersersortarialinnik suliffisaqartitsisunik nalunaarsugaasut pillugit inatsisissatut siunnersuummik kingusinnerpaamik UKA2019-mi saqqummeeqqullugit Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

Qulequttap pineqartup siunertaraa anguniarpaalu timikkut tarnikkullu minnerusumik annerusumilluunniit innarluuteqartut, nalinginnaasumik uagutsitulli suliffittaarsinnaanngitsut, nunatsinni suliffeqarfinni suniluunniit minnerusumik annerusumilluunniit peqataatinnerulerlugillu suleqataanerulernissaannik siunertaqartoq.

Inatsisissap pilersinneqarneratigut siunertaavoq suliffeqarfinni 100 %-mik peqataasinnaanngitsut peqataatinneqarnerulernissaat

Taalliortorsuatta ilaat Henrik Lund taalliami ilaani torrallatarujussuarnik oqaaseqatigiinnik qaqugumuulluunniit nutaangilinngisaannartussanik imaatumik oqaaseqatigiiliorsimavoq:

“Silarput unigani ingerlagami malersorlugu pinianngitsuni nukillaarutaalerumaarpoq”

Taamaappoq ilumoorluinnaqqissaarpoq. Taamaassimappat Alummiussiunnaartariaqalerpugut; Taalliortorsuatta oqariartorfigaativut suliffissat piniagassallu malillugit ingerlasariaqalersugut. Piffimmi sumiiffimmi

suliffissaqanngitsumi piniagassaqaanngitsumilu asuli uninngarusaaginnassanngitsugut, nikikkumanninnerup, nutarterumanninnerullu kingunerisinnaammagu naggataani piuneerussaaneq.

Taamaattumik nuttarnernulernissamut aningaasaateqarfik (mobilitetsfond) atorluarneqarnerusariaqarpoq. Nuttarnernulernissamut aningaasaateqarfik aqqutigalugu suliffissaaleqiffiusuminngaaniit suliffissaqarfiusumut nuuttoqarsinnaavoq.

Avannaani sumi tamaani tusarsaajualerpoq ulappuffiup nalaani aalisakkerivinni sulisussaaleqisarneq. Sulisussaaleqinerup kingunerisarpaa aningaasarpassuarnik annaasaqartarneq.

Sulisussat ima amigaataatigilersimapput allaat sulisussaqaqumalluta Kangiamiunik tikisitsisariaqartalersimalluta, tamanna ajorpoq akuersarneqarsinnaangilarlu. Illuatungaani sulisussaaleqiniarlutalu, illuatungaani pisortanit ikiorsiissutunik tunniussuiniarlutalu. Tassuunakkut ajorto-qarpoq, equngasoqarpoq, aaqqiisoqartariaqalerpoq. Pisortanit ikiorsiisanermut tunngatillugu inatsiseqarnerput qulaajaaffigineqartariaqalerpoq, ullutsinnut naleqqukkunnaarsimanersoq paasiu-mallutigu.

Minnerunngitsumik piffissami kingullermi aamma tusarsaagaluttuinnarpoq sanaartornerup iluani sanasussaaleqinerujussuaq ajornartorsiutaagaluttuinnartoq.

Sanaartorusuppugut ineriartortitserusuppugullu, piumasanik kissaatinillu ulikkaarpugut. Kisianni illuatungaani sanasussaaleqivugut. Sulisitsisut oqarput, tamannagoq avataaniit nunatsinnut suliffissarsiortut pillugit inatsisit sukangavaarnerannik peqquteqartoq.

Sulisitsisut oqarnerattuut sanasussaaleqinerujussuaq inatsimmit taassumanga peqquteqartoq, taamaattoqarsimappat, tamannalu peqqutaasimappat, taava Inuit Ataqatigiinniit piareersimavugut tamatuma nalilersuiffeqqinneqarnissaanut. Inuit Ataqatigiimmi siunertarinngilarput immitsinnut mattukkaluttuinnarluta kinguaraluttuinnarlutalu immitsunnut nungukkaluttuinnarnissarput.

Naamik Inuit Ataqatigiinniit siunertaraarput, naapertuilluartumik, ammasumik kikkunnillu tamanik peqataatitsumik inuussutissarsiornikkut, suliffissaqartitsiniarnikkullu ineriartortitsinissaq.

Takornariaqarneq sukkut tamatigut uagut nammineq iluaqutiginerusariaqarparput, imaanngitsoq inuit allanertat kisimik uagut qulaatiinnarluta tamanna iluaqutigissagaat. Taamaattumik pingaarpoq uagutsinnut naleqquttumik periusissiortoqarnisaa. Aalisarneq aningaasatigut iluaqutigilluarnerusariaqalerparput. Aatsitassarsiorneq uagut nammineq annerusumik ingerlattariaqarparput, minnerunngitsumik annikitsumik aatsitassarsiorneq, ujaqqanillu pinnerasaasiorneq eqqarsaatigalugit uagut nammineq tamakku ingerlattariaqarpagut. Nammineq pisinnaavugut sapinngilagullu.

Allaffissornerup kiffartuussinerullu iluani nunaqavissut suliffeqarfiutaannik atorluaanerusariaqarpugut.

Minnerunngitsumik inuussutissarsiutinik nutaanik aallartisaaniarnerup tungaatigut atugassarititaasut pitsanngorsartuartaqarpugut, nutartertuartaqarpullu.

Inuussutissarsiutit tungaatigut siursaasoqarnissaa pillugu isumasioqatigiissitsisarnerit ukiuni kingullerni nunatsinni ingerlanneqartartut pingaarput pisariaqartinneqarpullu, soorlu Future Greenland-mik taaguuserneqarsimasoq assersuutigiinnarsinnaavarput.

Minnerunngitsumik eqqaasinnaavarput ukioq manna septemberimi aatsaat siullermeertumik Århusimi ingerlanneqaaqqammersoq suleqatigiiffimmiit "Nukiga"-mit aqqissuunneqarsimasoq.

Tassani assigiingitsorpassuarnik soqutiginarorpasuarnik iluatinnartorpasuarnillu saqqummertoqarpoq. Eqqartussanngilakka ilissi nammineq Nukiga.dk-mut iserlusi alakkarsinnaagassigit.

Inuussutissarsiutinik qanoq ineriartortitsisoqarsinnaaneranik, qanorlu aallarnisaasoqarsinnaaneranik isumasioqatigiitsitsisarnerit pisariaqarpugut pingaaruteqarpullu, kisianni Inuit Ataqaqatigiinniit kaammattuutigerusupparput isumasioqatigiitsitsisarnerit tamakku nunatsinnut iluaqutaanerussappata taava, nunatsinni nunaqavissunit uagutsitullu oqaluttunit aamma peqataaffiqineqarnerunissaat, taakkalu aallaaviginerullugit ingerlatsisoqartarnissaa kaammaattutigerusupparput.

Siunissami anguniartariaqalerparput sivilunerpaamik ukioq ataaseq taamaallaat suliffissaaleqisoqartarnissaa.

Múte Bourup Egede qujanaq oqallisissiamut uunga pingaartumut soqutiginarluinnartumullu. Aap taamaalluinnarpoq: Allannguinissatsinnut piffissanngorpoq; Sulerusussuseq annertusarneqartariaqarpoq. Sulineq imminut akilersinnaanngortinneqartariaqarpoq; Kisianni aatsaat tamanna pisinnaavoq ileqqutsinnik allanngueqqaarnitsivut; Eqqugaasimasutut, utaqqiinnartutut, isumallu-utteqaannartutullu pissuseqarunnaartariaqarpugut. Pisortanik isumalluuteqarpallaarnerujusuaq qaanngiuttariaqalerpoq. Akisussaaffimmillu tiguisariaqalerpugut.

Ataqqinninnermik ileqqorissaarnermillu pigisaqarnerput tamaraluttuinnartoq, akisussaaffimmik tigusinitsigut, qaammarsaanikkut isumassuinikkullu utertitsittariaqalerpagut.

Ilinniarusussuseq, sulerusussuserlu annertusarneqartariaqalerpoq

Qujanaq

Peter Olsen Inuit Ataqaqatigiit